

Det Kjøbenhavnſke

Fattigvæſen,

eller

Hvem har Ret:

Hr. Hammeleff eller Hr. Profeſſor
Caſtberg?

Frimodigen fremsat

af

P. T. Hansen.

Kjøbenhavn 1819.

Trykt paa Forfatterens Forlag,
hos B. Schlesinger.

Get the best of the best

THE GREAT

THE GREAT

THE GREAT

THE GREAT

991

For nogle Uger siden udkom en Piece her i Staden af H. M. Hammeleff, under Tittel af: "Frimodige Betænkninger over Rigsbankens Fattigvæsen." Den opvakte ingen synderlig Opmærksomhed, førend man i Aviserne læste, at det høj-kongelige danske Cancellie havde foranstaltet Forfatteren tiltalt ved Hof- og Stadsretten; nu blev Piecen først for Alvor søgt; alle vilde og skulle læse den, og Forfatteren stod sig vel ogsaa net godt herved, — thi for 16 Sider, hvoraf der intet findes trykt paa de 2, tog han 24 β., siger og skriver tyve og fire Rigsbankskilling. — Piecen indeholder først en Tilegnelse til Kongen, og derefter en Fortælling om en 82aarig Olding, der indkom som Lem paa det almindelige Hospital, og hvem man fratog en Dyne og lod ham ligge paa det bare Straa, indtil det blev afmeldt for Prof. Wendt, der strax saavel sørs-

gede for at Sldingen fik Dynen igjen, som og, at Gangkonen, der var Skyld i det paa-
rede, fik sin Uffkeed fra Hospitalet. Efter
denne Fortælling omtaler Forfatteren, at endeel
af Frelser's Pleiehuus er saaledes befængt med
Utoij, at end ei Bæggene ere frie derfor; og be-
breider han til Slutningen Fattigdirectionen,
at den ikke tiltaler de Fattige med Mildhed og
Benlighed, men med Haardhed og Fremfusen-
hed. — Dette er Piecens hele Indhold, naar
man undtager endeel maaskee overflødigt Fylde-
falk.

Der sees heraf, at man ikke godt kan an-
det end troe, at Hovedsagen er overeensstem-
mende med Sandheden, saameget mere, som nok
neppe nogen Forfatter, endog den allerringeste,
torde have den mageløse Frækhed at tilegne Hs.
Majestæt Kongen et Skrift, der ikke i enhver
Henseende stemmede overeens med Sandheden.
Paa Grund heraf ventede man, at den kongelige
Fattigvæsenets Direction kort og syndig havde
besvaret det der vedkom den; saameget mere,
som dens Dverdirecteur noksom er bekjendt for
en af Danmarks første Skribentere. Dog nei!
men istedet for dem, som Sagen egentlig an-
gaaer, har en anden, Fattigdirectionen uved-
kommende Mand, taget Pennen og faaet en
Piece færdig, der bærer Navnet: "Om Kis-

benhavns Fattigvæsen," 36 Sider stor; denne Mand er Forstanderen for det kongelige Døvstumme-Institut, Dr. og Prof. P. U. Castberg, Ridder ic. ic. — Da nu Hr. Prof. Castberg vistnok ikke har skrevet i denne Anledning, for nogen lab. Fordeels Skyld; ikke heller fordi han hører til Fattigvæsenets Bestyrelse, være det os tilladt at gennemgaae selve Skriftet, for om muligt at kunne opdage, hvad Bevæggrund han har havt til at blande sig i denne Sag *). Først fortæller han os, at det er ingen Kunst at dadle (nei, det veed Gud!); dernæst, at han troer det Bedste om Mennesker, som han aldeles ikke kjenner (vi vil haabe, at han ogsaa gjør det om dem han kjenner); at Fattigdirectionen ere erkjendte af deres Medborgere som Mænd af ustraffelig Wandel, om ikke af udmærket Landskræft, — saa dog almindelig Dannelse (en besynderlig Compliment! Hvo tvivler derpaa? Man skulde næsten troe, at Prof. C. ikke veed, hvem Directionen af Fattigvæsenet i Kiøbenhavn bestaaer af!); om deres gode Vil-

---

*) At det skulde være, som Prof. siger Pag. 16, for, at foranklidige af denne Sag derved kommer paa Bane, skinger noget sært. Troer Prof. C. da, at Vedkommende ikke for have værdiget Sagen Opmærksomhed, end nu ved denne Leilighed?

lie; den Tid de anvende; at de skal tage paa
 deres Løn (?); at de fortjene det Offentliges
 Tak; at man maae antage, at disse Mænd mangle
 Midler til at raade Bod paa Fattigvæsenets
 Mangler, og at de see sig ilde belønnede, i
 det de dem underlagte Indretninger dadles for
 Kongen og deres Medborgere. (Her ere vi al-
 deles uenige med Prof. Cassberg, idet vi troe,
 at ingen retskaffen Embedsmand, som er sig
 selv bevidst at handle som han bør, frygter eller
 bryder sig om, at man dadler ham for Kongen;
 thi her finder han Dre som hører, og kan være
 sikker paa, ikke at forurettes. Hvad det der-
 imod angaaer, at dadles for Medborgere, da kan
 man jo i saa Fald forsvare sig, og har man Ret,
 vil den bedre Deel af Publikum nok indsee det.
 Bette er det dog at blive dadlet paa Prent, end
 ved ondskabsfuld Bagvaskelse, thi da er man
 desto værre! ikke i Stand til at forsvare sig!).
 Prof. C. kommer nu til at omtale den første Klage,
 og her siger han, at det i de fleste Hospitalet,
 han har kjendt, er Brug, at Patienter, som af
 Alder eller Svagthed ikke kunne holde Urinen,
 ligge paa Straa; at en Dyne, som bestandig
 er vaad, i saa Uger opraadner; og at, da al-
 mindelig Hospital vel har mange Lemmer af
 ovennævnte Svagthed, man ikke kan fortænke
 Directionen i at vedtage, hvad der i mange lig-

nende Stiftelser bruges, for at Sengenlædernes Fordærvelse ikke skal blive for betydelig. (Uden at vide, hvor mange Hospitaler Prof. C. kjender, og uden at forlange at vide hvor de findes, maa dog Forfatteren af disse ubetydelige Ord oprigtigen tilstaae, at hvorvel han ogsaa har besøgt flere Hospitaler baade her og i andre Lande, han dog aldrig har seet Patienter ligge paa Straa, undtagen i Krigstilsælde; thi Nød bryder jo alle Love. Hr. Prof. Wendt maae vel heller ikke være af Prof. C.'s Mening, da man maa antage, at hvis denne Skif var indført ved det almindelige Hospital, han nok neppe ved denne Veilighed havde givet Gangkonen Marschordre. Overalt, har det Tilfælde maaskee endog indtruffet for Prof. C., at have havt Patienter, eller Elever iblandt de Døvstumme, som ikke have kunnet holde deres Urin; men har han derfor lagt dem paa Straa? Nei, derpaa tvivles meget; og naar Prof. Casberg tænker sig Muligheden af, at han som gammel svag Mand kunde faae et saadant Tilfælde, og at han derfor skulde henkastes paa Straa, for der maaskee i de skrækkeligste Piinsler at uddrikke Dødens, for saa mange, bittre Kalk, vil han vist finde, at Menneffeligheden byder, om endog paa Oekonomiens Beføstning, at man ikke lader den 80aarige Olding udstønne sit sidste Suk paa det usle haarde Straaleie).

Professoren Castberg kommer derpaa til at tale om Gangkonerne, og vist har han for største Delen fuldkommen Ret heri; men at den fornuftige Løge kan bidrage overmaade meget til at Gangkonerne holdes i Uve (thi i fornuftig Uve maae disse for det meste slet opdragne Mennecker bestandig holdes, hvis man vil have den sande Nytte af dem), gav gamle hader-værdige Statsraad Bang et selgeværdigt Exempel paa, i den Tid han var Hospitals-Løge; at troe, at alle Gangkoner ere lige gode, er en besynderlig Tanke og underskrives vistnok neppe af mange. Prof. siger derpaa, at han anseer sig for incompetent til at besvare nogle af ham selv fremsatte Spørgsmaale om Naaden, paa hvilken de Fattige bedst kunde understøttes; — og heri bør man give ham største Ret; til at besvare slike Spørgsmaale, hører vistnok mere Tids-spilde end Prof. C.'s Embede tillader ham at opoffre paa at skrive i et ham tildeels uvedkommende, og maaskee tildeels ubekjendt Fag.

Nu kommer Prof. C. til Fortællingen om Frelserens Pleiehuus, og mener han her, at Directionen kunne have paadraget sig et Ansvar, fordi den ikke har forskaffet en saadan Stiftelse et bedre Lokale; at det Offentlige maae være betænkt paa at kjøbe Alt hvad der tilbydes af store Lokaler til Bopæle for Huusvilde (en her-

lig Tanke; men det er ret fatalt med alle gode
 Gdeer, at de saa let lade sig bringe paa Papiret,
 men saa svært udføre i det Virkelige); og for-
 tæller han os, hvor herligt de Fattige, med
 Hensyn paa Reenlighed, har havt det i Puster-
 vig, men at man ingen saadanne Midler har i
 Pleiehuset. (Her maae vi tilføje, efter det gamle
 Ordsprog: "naar man kun vil, saa kan man," at
 her dog sikkert maatte kunde raades Bod for at
 Utøjet ikke fik Dvermagt i en Bygning).

Om at Directionen beskylbes for Haardhed
 og Fremfusenhed imod Fattige, yttres Prof. C.
 sig saaledes: "I Sandhed, denne Be-
 skyldning er værre, end at en Gang-
 kone egenraadig tog en Dyr fra en
 Patient, eller at de Huusvilde, som
 søge Ly i Pleiehuset, ligge paa
 Straa og slaes med Utøj." (Her har
 Prof. sikkert spøget; thi hans ramme Alvor kan
 det dog neppe være, at det var bedre at lade
 den Fattige ligge paa Straa og slaes (?!!)
 med Utøj, end at en Direction tiltaler en Fattig
 med et Par haarde Ord. Hvor ofte kan ikke den
 bedste Mand være tilsyneladende haard eller frem-
 fusende? Erindrer Prof. C. endnu Danmarks
 alt for tidlig tabte Haagen?, Hvo kunne være
 mere afftrækkende ved haard Tale end han?

og hvo kunde vel tænke mere retskaffen og mene det bedre med sine Medmennesker, end han!).

Pag. 11 spørger Prof. C. hvorfor den aarlige Bekjendtgjørelse af Fattigvæsenets Balance af den forhenværende Bestyrelse er udebleven, og derimod siger at Publikum skylder den nuværende Direction Tak for et aarligt Regnskab. (Hvad det første Spørgsmaal angaaer, da kan vedkommende Collegium vel bedst besvare Prof. C. det, hvis det ellers anseer det nødvendigt). Nu vedbliver Prof. en Tidlang at tale om de tre Directeurs Retskaffenhed og Dristighed, ligesom om nogen tvivlede derpaa; tillige at deres Løn, stor 1200 Rbdlr., vel neppe kan erstatte dem deres Tilfidesættelse af alle andre Sybler, samt om den Ugtelse og Taknemlighed Publikum skylder dem; denne saa ofte gjentagne Roes, troer man Prof. gierne kunne have spart, thi de Mænd han vel mener, ere som Mennesker saa fordeelagtigen bekjendte iblandt Publikum, at det synes Prof. Tale her er til ingen Nytte. Pag. 16 siges endeel ret smukt i en blomstrende Stil om den Aand som skal findes hos Os; men Sagen er, at den Fattige ikke kan leve af blomstrende skrevne Ord; hvis saa var, kom der neppe nogen til at lide Nød. Pag. 18 fortæller Prof. C.

om en Menighed i en Stad, som lagde over 200 Species paa Altaret; og hvoraf han fik sin Deel at tælle; Fortællingen om denne berlige Menigheds Hovedpiller gaaer til Pag. 21, da han derfra kommer til at omtale Fattigforstanderne, dem han troer; hvilket vi og af Hjertet billiger, vel bedre kunde vælges; ved at hver Menighed valgte sine; og at hver Menighed ligeledes sørgede for sine Trængende i enhver Henseende. (Hvad dette Forslag angaaer, da er det aldeles ikke Nyt. Baade i Stockholm og i flere store Stæder findes denne vistnok gode Indretning; man er ogsaa overbevist om, at høje Bedkommende for længe siden have havt Kundskab herom, men muligen af gode Grunde ikke kunde sat den i Udøvelse). Pag. 22 kommer Prof. frem med hvorledes han mener denne Indretning kunne være; men her synes man klarligen at see, at Prof. C. ikke er saa ganske stærk i at gjøre Forslag til et Fattigvæsens Indretning. Istedet for alt det meget Prof. C. vil have iagttaget, er Tingen højst simpel saaledes: hvert Sogn udvælger en 4 à 5 agtede og hæderlige Borgere *);

---

*) Da denne Post maae ansees som en sand Hæderspost, faaer ingen af Commissionens Medlemmer mindste Gage eller Fortjeneste.

disse udgjør en Commission, og denne Commission iagttager alt det Fornødne baade med de Fattiges Arbeide, Bospisning &c., som findes i deres Sogn, som og at de indkræve hos Sognes Beboere, hvad enhver, efter Commissionens upartiske Bestemmelse, skal betale, alt i Forhold til hvad Commissionen bruger og med Hensyn paa enhver borgerlige Stilling. At hvert Sogn maa have sit Fattighuus, hvori er Arbeidsværelser, Sygestuer &c., er begribeligt; ligesom og at Commissionen for ethvert Sogn er pligtig til offentlig at aflægge Regnskab hvert Halvaar, som da revideres af vedkommende Collegio, Forfatteren heraf har opholdt sig flere Aar i en stor Hovedstad, hvor en lignende Indretning er, og forsikrer han, at han aldrig soae nogen Betler, hverken paa Gaden eller i Husene.

Pag 28 begyndet Prof. C. at omtale Maaden at modstaae Forsøgelsen af de Fattiges Antal. Dette er virkelig en Opgave af en meget vigtig Natur, og alt for vigtigt til at kunde besvares i en Piece paa et Par Ark. Prof. spørger, som noget der skal henhøre til denne Gjenstand: Finder det endnu Sted, at fra Landet, fra Provindserne og fra fremmede Lande Mennesker ken strømme sammen her til Staden, uden at

vide, hvoraf de skulle ernære sig? og fortæller han i den Anledning noget af en Reise fra Regensburg til Wien. Hvorvel nu Reisebeskrivelser ere ret interessante at læse, saa venter neppe nogen at finde sligt i en Piece om Fattigvæsenets Forbedring i Kjøbenhavn; thi hvad det anførte af Rejsen egentlig skal lære os, kunne være sagt paa en anden Maade i et Par Versnier; — dog, man vil jo gjerne mere sig, og unægtelig er Prof. Castbergs Stiil meget interessant.

Hvad nu selve Spørgsmaalet angaaer, da var det vistnok meget godt, dersom man her, ligesom i Sverrig og andre Stæder, hvis det ellers ikke allerede skeer, forbød slige Dmløbere (dette er vel det rigtige Navn), som dog sjelden eller aldrig gjør Staden nogen væsentlig Tjeneste, at komme i Landet med mindre en eller anden til sin Haandtering havde forskrevet dem. I andet Fald, skeer, hvad vi dagligen see, at et saadant Menneske efter en kort Tid gifter sig, forlader Mesterens Arbeide, gaaer ind under et af de borgerlige Corpser, og nu arbeider for sin egen Regning. Snart har han en talrig Familie at ernære — intet Forskud har han; — af Mangel derpaa leverer han Folk daarligt Arbeide; og snart har han intet at bestille, da Folk naturlig blive

kjede af hans Jufferie — hvad anden Ende
 faaer da hele Historien, uden den at Fattigvæse-
 net maae forsørge hele Familien. Sørgelige Tan-
 ker; men deskovære altfor sande! — Jeg nævnte
 ovenfor de borgerlige Corpser; og uden at mis-
 kiende det store, det ædle i den skønne Tanke,
 at ethvert Menneſke bør have Tillabelse at er-
 nære sig og sin Familie ved det Arbeid han har
 lært; saa synes mig at det Spørgsmaal muligen
 kunne opkastes: Har den forandrede
 Indretning med de borgerlige Corp-
 ser, at ethvert af dens Medlemmer
 har Tillabelse til at arbeide uden at
 giøre noget Meſterſtykke, ikke bidra-
 get til at forøge de Fattiges Tal?
 Dette Spørgsmaal var maaskee Umagen værd
 nærmere at undersøge; hvor mange unge Men-
 nesker have ikke ved denne Indretning faaet Lyst
 til at gifte sig — med hvilke store Udsigter have
 de ikke begyndt; men — hvor snart var Glæden
 forbi? Han — ung, uerfaren, og halv udlært,
 og hun — maaskee endnu yngre, med intet Be-
 greb om hvorledes en Huusholdning bør være.
 Hvad skal det blive af et saadant Egtſkab?
 Publikum bliver bedræget med Arbeidet; af Mangel
 paa det nødvendige, viger Huusfreden; Konen
 bliver liderlig, Manden trøſter sig ved Flaſken;

Børnene blive i Bund og Grund forbærvede — og Enden? naturligviis den, at Fattigvæsenet maae bidrage til Familiens Forsørgelse.

Prof. Castberg taler til Slutningen om at simple Haandværkere mangle Arbeide; men i denne Sag kan man ikke være enig med ham. Det er ikke Mangel paa Arbeid her er, men det er Mangel paa gode Arbeidere. Prof. behøver blot at spørge sig for, og han vil snart overtynes om, at den duelige Arbeider har oversflødig Arbeide; men at Fusseren derimod mangler som oftest; og hvem kan vel ogsaa fortænke den redelige Mester i, at han hellere vil have gode end daarlige Arbeidere i sit Brød. Lad kun enhver Lærling fuldkommen lære hvad han skal; lad ham ikke blive Mand, medens han endnu er Dreng; lad ham ikke formere Verden med Skabninger, førend man er sikker paa at han selv kan ernære dem; see! dette vil vel være den største Hjælpkilde til at ikke Fattigvæsenet oversvømmes med Fattige, og vore Fængsler med Forbrydere.

Wilde kun nogle duelige Mænd, (f. Ex. Hr. Pastor Bastholm i Slagelse og Hr. Captain

Mangor, (hvilke begge upaatviviligen have baade den bedste Willie og de til dette Sag nødvendige Kundskaber) snart træde sammen og udarbejde et fuldstændigt System hvorledes et Fattigvæsen bør være, og hvorledes det her kan være; da vilde maaskee flere sørgmodige Anfigter opklares, og et af Stadens største Saar, om ikke ganske læges, saa dog lindres!

Uf den almindelige Interesse, som denne Ufsens stand opvækker, i Forening med mangehaande Nygter, og ved Synet af de mange Trængende, som Djet daglig moder, synes isvrigt at opstaae følgende

S p ø r g s m a a l:

Var det ikke billigt og retfærdigt, at i en Stat, hvor ei allene alle Borgere og Embedsmænd maae give befalet Bidrag til de Fattiges Forsørgelse, men hvor det endog er den private Mand formeent at lade sin Medlidenheds- Følelse i virksomme Bidrag frivillig directe tilfalde den Enkelte — de Huse og Indretninger hvor Statens Fattige ernæres, vare saa tilgængelige for enhver, som bidrog til samme, at enhver Dør velvillig aabnedes for ham; naar han ønskede med egne Dine og Dren at overbevise sig om, at ikke hans Bidrag, eller Regjeringens Tillid, eller de Fattiges modløse Stilling misbruges?
